

¹⁵ Поляков Б., Замойський І. Проблеми реорганізації юридичних осіб // Підприємництво, господарство та право. – 1997. – № 5. – С.3.

¹⁶ Іванов А. Законодавче вдосконалення інституту процесуального правонаступництва в Господарчому процесуальному кодексі України // Підприємництво, господарство та право. – 1998. – №1. – С.42.

¹⁷ Воловик О. Вдосконалення правового регулювання правонаступництва внаслідок реорганізації юридичних осіб // Право України. – 2000. – №8. – С.58.

Первомайський О.О.,

молодший науковий співробітник

НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, м. Харків

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Негальне визначення поняття територіальної громади міститься у ст.1 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (далі - Закон), у відповідності до якої територіальна громада тлумачиться як жителі, що об’єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями або добровільне об’єднання кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Таким чином, вже безпосередньо з аналізу наведеного положення Закону стає зрозумілим, що не існує територіальних громад Автономної республіки Крим, тієї чи іншої області, району області, а з цього з очевидністю слідує і наступний умовивід – сукупність мешканців будь-якої з цих адміністративно-територіальних одиниць не може бути зарахована до кола суб’єктів цивільних правовідносин. Істинність цього умовиводу підтверджує і подальший аналіз Закону у цілому.

Разом з тим, чинне законодавство України у питаннях сутності та змісту поняття територіальної громади містить і ряд проблемних моментів. Мова йде, по-перше, щодо визнання територіальної громади юридичною особою, по-друге, стосується територіальних громад районів у містах та поняття сільської громади, і, нарешті, по-третє, критеріїв включення фізичних осіб до складу територіальної громади.

У відповідності до проекту Цивільного Кодексу України територіальна громада визнається юридичною особою публічного права. Однак, подібний законодавчий припис не дозволяє однозначно розв’язати наукову суперечку щодо визнання чи невизнання територіальної громади чи іншого публічно-територіального утворення юридичною особою у традиційному цивілістичному розумінні, оскільки залишається чітко не визначеним співвідношення понять “юридична особа” та “юридична особа публічного права”. Останнє, тобто зауваження стосовно невизначеності, ще більш актуальне з огляду на ту обставину, що вироблене у вітчизняній юриспруденції наукове розуміння поняття юридичної особи на сьогоднішній час заслуговує нового, вільного від ідеологічних перешкод переосмислення.

Саме керуючись цими міркуваннями приходимо до висновку, що з точки зору вчення цивільного права про осіб, територіальна громада є ні чим іншим як юридичною особою. При цьому поняття юридичної особи слід тлумачити достатньо широко, залучаючи до його змісту будь-якого суб’єкта цивільного права, відмінного від фізичної особи. Тобто поняттям юридичної особи охоплюються різноманітні види товариств, установ, а також публічно-правові утворення. В свою чергу, терміном “юридична особа публічного права” позначається такий різновид

штучних суб'єктів цивільних правовідносин, які створюються, діють та припиняють своє існування на підставі певного публічного акту: наказу, постанови тощо. Всі інші ознаки, тим чи іншим чином пов'язані з існуванням юридичних осіб не мають очевидної диференціації залежної від зазначеної особливості юридичних осіб публічного права.

Окрім того, слід звернути увагу на ту обставину, що головним критерієм поділу осіб у цивільному праві є належність або неналежність до людей. Виходячи з цього, приходимо до висновку, що поняття юридичної особи, тобто відмінної від людини особи, охоплює будь-які прояви штучного суб'єкта права.

Зрозуміло, що такого роду інтерпретація поняття юридичної особи вимагає відмови чи на крайній випадок перегляду вже традиційних для вітчизняної юриспруденції ознак цього поняття: організаційної єдності; майнової відокремленості; здатності від власного імені брати участь у торговому обігу; шукати та відповідати у суді; нести самостійну цивільно-правову відповідальність. Немає сумнівів, що має залишитися лише та ознака, яка притаманна будь-якому різновиду юридичних осіб.

Наступним суперечливим моментом Закону є питання щодо можливості створення, існування та наділення цивільними правами та обов'язками територіальної громади району у місті. Так, наприклад, у ст.ст.1;2; п.10 розділу V "Прикінцеві та перехідні положення" Закону згадування про такого суб'єкта власності відсутнє взагалі. Напроти, згідно з ч.2.ст.5; ч.5.ст.6; ст.60 та ін. Закону територіальна громада району у місті безсумнівно існує й є не тільки суб'єктом відносин місцевого самоврядування, а й суб'єктом цивільних правовідносин. Не вирізняється на краще у законодавчому вирішенні цієї проблеми і чинна Конституція України, саме з прийняттям якої утвердилося нове поняття – територіальна громада. У відповідності до окремих статей розділу XI "Міське самоврядування" Основного Закону поняття територіальної громади пов'язується виключно з мешканцями села, селища, міста. В той же час, згідно з частиною першою ст.142 Конституції до кола суб'єктів права власності включається і територіальна громада району у місті, проте при цьому відсутня інтерпретація вищезазначених конституційних положень стосовно тих міст, що мають внутрішній районний поділ.

Уявляється, що тим не менше, у відповідності до чинного законодавства України територіальні громади районів у місті слід розглядати як комунальних власників та суб'єктів цивільно-правових відносин. Разом з тим, залишається не до кінця з'ясованою доцільність подібного подрібнення власності та збільшення кількості власників у великих містах, з урахуванням тієї обставини, що місто є складним та єдиним соціально-економічним утворенням.

Звертаючись до легального визначення поняття територіальної громади, констатуємо створення останніх в межах того чи іншого населеного пункту (села, селища, міста) або його частини (району міста). Проте за добровільним волевиявленням шляхом проведення місцевого референдуму мешканців територіальних громад двох чи більше сіл, що мають єдиний адміністративний центр, можливе створення однієї громади, яка у відповідності з ч.4, ст.6 Закону термінологічно визначена як "сільська громада". Чи наявне у даному випадку нове поняття, що тим чи іншим чином відрізняється від поняття територіальної громади, чи мова йде лише про випадок термінологічної синонімії, Закон будь-яких пояснень не дає. Виходячи з цього, можливо прогнозувати істинність як першого, так і другого припущення, доказом чого можуть послугувати безпосередньо норми Закону, оскільки у відповідності до ч.2, ст.6 Закону вказується на об'єднання в одну територіальну громаду, а згідно з ч.4 цієї ж статті Закону у межах єдиної сільської громади продовжують існувати територіальні громади її складових частин. Тобто одночасно є легальні докази того, що справа стосується лише термінологічної проблеми та, напроти, між поняттями сільської та територіальної громади є певні відмінності.

Загальні положення цивільного права

Нарешті, ще недостатньо врегульованим є питання стосовно членства у територіальній громаді. Не має сумнівів, що використання з цією метою публічно-правових інститутів спочатку прописки, а на сучасному етапі реєстрації є вимушеним заходом. Чи потрібно у даному випадку погодитися з уже існуючим порядком, проводячи певну паралель з інститутом громадянства, чи намагатися закріпити застосування цивільно-правового поняття місця постійного проживання є зовсім не риторичними запитаннями, а тому нагально потребують свого розв'язання.

Останнє судження доволі актуальне і стосовно інших проблемних моментів участі територіальних громад у цивільних правовідносинах, які очевидно потребують свого наукового та практичного вирішення.

Човохатська Я.В.,

аспірант кафедри цивільного права

Національної юридичної академії України

ім. Ярослава Мудрого, м. Харків

ОБ'ЄКТИ МАЙНОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Н ротягом багатьох десятиліть законодавством були встановлені дуже жорсткі правила щодо кола об'єктів права особистої власності, строго нормувалася кількість, склад і вартість майна, що могло належати на праві власності громадянам.

Кардинальні соціально-економічні зміни, що відбулися останнім часом, викликали гостру необхідність перегляду ряду основних положень щодо об'єктів цивільних прав фізичних осіб, у тому числі обумовили значні зміни в законодавстві, що регламентує майнові відносини подружжя, зокрема об'єкти їх майнових прав. В даний час склад, кількість і вартість майна, що може бути у власності одного з подружжя чи їх обох, не обмежується, крім випадків, передбачених у законі. Подружжю на праві власності можуть належати земельні ділянки, будинки, квартири, дачі, транспортні засоби, підприємства, цінні папери й інше коштовне рухоме і нерухоме майно.

Сімейне законодавство не містить спеціального переліку об'єктів майнових прав подружжя. Новий Сімейний кодекс України передбачає, що об'єктами права спільної сумісної власності подружжя можуть бути *будь-які речі*, крім тих, котрі виключені з цивільного обороту (ч.1 ст. 61). Таким чином, у принципі майнові відносини між подружжям можуть виникати з приводу *будь-якого майна*. В науці (і законодавстві - ст. 191 проекту Цивільного кодексу України) майном як особливим об'єктом вважається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права й обов'язки.

У дійсний період часу Україна розвивається по ринковому шляху; виникають нові види відносин власності. Це накладає свій відбиток і на розвиток майнових правовідносин подружжя. Тому зростає інтерес до механізмів правового регулювання майнових відносин подружжя у розвинутих закордонних країнах і, зокрема, країнах загального права. Вивчення закордонної доктрини правового регулювання майнових відносин, допомагає відкрити його нові сторони, краще осмислити й у деяких випадках навіть переосмислити.

У закордонній правовій літературі широко обговорюється питання про визнання об'єктами права спільної сумісної власності подружжя так званих "доходів від кар'єри" ("career assets"). "Доходи від кар'єри" являють собою матеріальні і нематеріальні активи, що або здобуваються